www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Evliliğin Nesiller Arası Aktarım Aracılığıyla Toplumsal Yeniden Üretimi

Social Reproduction of Marriage Through Intergenerational Transmission

Feyza Ak Akyol*

Abstract: Demographic indicators reveal many changes in marriage in Turkey in recent years. Moving away from the idealized "traditional" marriage model causes some kind of moral panic, but there are still some changes in the forms of marriage. On the other hand, despite these changes, a continuity from generation to generation is observed within the family in gender roles. The article aims to evaluate the impact of these changes on the attitudes of marriage of university graduated young women who have reached the age of marriage by re-interpreting their mothers' advice and life experiences. In terms of social reproduction, we have traditionally preferred to focus on how mothers' advice or instructions are interpreted due to their weight in preparing and directing their daughters to choose partners. In a sense, we also tried to see how the intergenerational transmission of mother-daughter relationships is perceived in the effect of social changes. The results stated in this article are based on a qualitative field research conducted in Istanbul between May 2011 and June 2012. First of all, semi-structured interviews were conducted with 12 young women from the middle class between 20 and 25 years old as "girls' generation", then 9 women over 45 years old, which we can also call "mother's generation". According to the findings of our study, although the institutional foundations of marriage, in the first phase, among girls' generation seem to faint, for the sake of love, the young women in question do not fall back from expressing the necessity of a long-term union. Their mothers are mobilizing new norms for their daughters to develop strategies to secure social reproduction of marriage. The expectation of both parties from marriage is to offer a better life.

Structured Abstract: Marriage, the corporate foundation of the family, continues to play a key role in Turkey, but on the other hand, attitudes about marriage are changing. Many demographic indicators, such as the rapid decline in marriage rates, the increase in divorces, the decrease in fertility, improvements in prevention methods, the increase in the number of single residents, appear to be a harbinger of change. Modern society is made up of individuals who are free and equal, but through family policies, family comes dominant.

As a country that has been the scene of rapid urbanization, modernization, military coups and the harsh effects of economic crises, Turkey offers a dynamic framework for conducting research on intergenerational change. Although urbanization and openness to economic and social globalization have led to the birth of individualist values, the concept of honor associated with sexual issues is a dominant value in many families. Mothers play a special role in protecting the honor of the whole family. Otherwise, there is a wide range of punishments based on social status, from the exhaustion of the possibility of a good marriage to the murder of honor. In other words, although women are granted equal rights under the law, women are

* Doç. Dr. Galatasaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
Assoc. Prof. Dr. Galatasaray University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology
ORCID 0000-0002-3926-974X
feyzaak@gsu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Ak Akyol, F. (2020). Evliliğin nesiller arası aktarım aracılığıyla toplumsal yeniden üretimi. *Turkish Studies - Social*, *15*(6), 2801-2813. https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.45465

Received/Geliş: 23 July/Temmuz 2020 *Checked by plagiarism software*
Accepted/Kabul: 20 October/Ekim 2020 **Published/Yayın:** 27 October/Ekim 2020
Copyright © INTAC LTD, Turkey CC BY-NC 4.0

discriminated against in the family as well as in business and there is no decrease in physical violence against women. While the legal foundations of his dominance are under threat, a male-dominated social understanding continues to weigh symbolically.

The results mentioned in this article are based on a qualitative field research carried out in Istanbul between May 2011 and June 2012.First, we conducted semi-structured interviews with 12 young women from the middle class, ranging in age from 20 to 25 years of age as "generation of girls", and then 9 women over the age of 45, from the middle class again, which we can also call as "mother generation». During the study, all the young women were single. Some of them were continuing their university education, and some of them had graduated from the university and were working. The choice of young women with university education as a learning status is also due to the fact that it is one of the biggest determinants of the professional lives and social well-being of individuals. In the face of the economic dependence of the mother who does not have a job, education for all young women interviewed symbolizes the path to independent.

In terms of social reproduction, we preferred to focus on how mothers' advice or instructions to their daughters were interpreted within the scope of the research, due to the traditional emphasis of mothers in preparing and guiding their daughters in choosing a partner. In a sense, we tried to see how the intergenerational structure of mother-daughter relationships is perceived within social changes. We aimed to first define the general axes of changes in marriage and then analyze the testimonies of young women we interviewed for this study. We chose to deal with young women who were born and raised in the city center of Istanbul, who are seen as the most "free" and "modern" and whose choice is considered to be higher. One of the main reasons for our choice is that they are included in the segment whose professional prospects are the greatest and expected to be positively affected by change.

In this article, we have identified the different views of young women aspiring to marriage and women from the generation representing their mothers. Although there is a dichotomy between tradition and modernity, we can talk more about an intertwining. One complements each other and intertwines for a result, without prevailing over the other. Marriage and the values it conveys are seen as very important and essential for young women. For them, although marriage was once thought of as the beginning of a new life together, it now ranks as a higher step in a couple's history. Marriage represents the characteristics of freedom, of being an individual.

According to the findings of our research, although the institutional foundations of marriage seem to fade for the sake of love in the first stage, this does not prevent young women from expressing the necessity of a long-term union. Mothers, on the other hand, mobilize the emerging new norms for their daughters to develop strategies to secure social reproduction. The expectation of both parties from marriage is to offer a better life. The choices of young women display a picture in harmony with the normative worlds of the parents as well as their individualization process. The concern of establishing a satisfactory private life without losing status under changing conditions opens up a strategic space for mothers and daughters to consider their experiences and expectations comparatively. The new generation adapts the means at their disposal, technological advances and the professional career of the individual, without compromising the meaning of marriage.

One of the situations that has changed compared to the previous generation is the arranged marriages that are gradually decreasing. Families give their children the "freedom to fall in love" after the engagement: families seem ready to expand the concept of arranged marriage to include love. The traditional structure of the duty of loving or respecting each other as a requirement of marriage seems to have been replaced by a dream of marriage because of mutual love. Instead of the traditionally imposed commandment of women to devote themselves to their wives and children, it has come to build their self and build their emotional destiny. Explaining his free choice in the classical modernization scheme, the individual has been stripped of the community and family authority. Thus, love has become the basis of marital relationships. However, the new generation also seems to be aware that love relationships have a limit.

Another finding is that the concept of culture is used quite frequently during our interviews to express the hidden borders that separate the possible and the impossible in terms of marriage. The word culture has often been mentioned to describe education, upbringing, and a certain manner. In some cases, it also appears to be an implicit expression of the male's expectation of superiority. It also describes a security, a search for social homogeneity that comes almost from endogamy marriage. Because it is known that although young women belonging to the "girl generation" claim the importance of choosing, marriage is still a family business.

This is a vague and difficult to grasp variable. Emphasizing the importance of choice is one way to avoid the traditional image.

Keywords: Sociology, marriage, social reproduction, gender, love.

Öz: Demografik göstergeler son yıllarda Türkiye'de evliliğe dair değişimleri ortaya koymaktadır. İdealleştirilen "geleneksel" evlilik modelinden uzaklaşmak, bir tür ahlâki paniğe yol açmaktaysa da bu durum, evlilik modelinde bazı değişimler yaşanmasına engel değildir. Diğer taraftan bu değişimlere rağmen toplumsal cinsiyet rollerinde aile içinde kuşaktan kuşağa bir süreklilik gözlemlenmektedir. Makale, evlilik yaşına gelen üniversite eğitimi almış genç kadınların annelerinin kendilerine aktardığı tavsiyeleri ve yaşam deneyimlerini yeniden yorumlamalarından yola çıkarak bu değişimlerin evlilik konusundaki tutumları üzerindeki etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Toplumsal yeniden üretim anlamında geleneksel olarak annelerin kızlarını eş seçimi konusunda hazırlamak ve yönlendirmek konusundaki ağırlıkları nedeniyle, kızlarına tavsiyelerinin veya talimatlarının ne şekilde yorumlandığı üzerinde durmayı tercih ettik. Bir anlamda anne-kız ilişkilerinin nesiller arası aktarımının toplumsal değişimlerin etkisinde nasıl algılandığını da görmeye çalıştık. Bu makalede belirtilen sonuçlar, Mayıs 2011-Haziran 2012 tarihleri arasında, İstanbul'da yapılmış olan niteliksel bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Öncelikle, "kız çocuğu nesli" olarak yaşları 20 ile 25 arasında değişen, orta sınıftan gelen 12 genç kadınla, ardından "anne nesli" olarak, yine orta sınıf olarak niteleyebileceğimiz, 45 yaş üzeri 9 kadınla yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Araştırmamızın bulgularına göre kız çocuğu nesli arasında ilk evrede evliliğin kurumsal temelleri aşk uğruna silikleşiyor gibi dursa da, söz konusu genç kadınlar uzun soluklu bir birliğin gerekliliğini de dile getirmekten geri kalmıyor. Anneleri ise, kızları için beliren yeni normları, evliliğin toplumsal yeniden üretimini güvence altına almaya yönelik stratejiler geliştirmek için harekete geçirmektedirler. Her iki tarafın da evlilikten beklentisi daha iyi bir hayat sunmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, evlilik, toplumsal yeniden-üretim, toplumsal cinsiyet, aşk.

Giriş

Türkiye'de son yirmi yıldır boşanmalar artmakta, doğurganlık azalmakta, tanışma siteleri, eş bulma ajansları gibi oluşumlar hızla çoğalmakta, televizyonlarda evlendirme programları izlenme rekorları kırmaktadır: tüm bunlar, evlilik sisteminde bir değişimin habercisi olabilecek gelişmelere dair bir ipucu veriyor. "Geleneksel" olarak idealleştirilmiş normatif evlilik görüşünden uzaklaşmak şüpheli ve tehlikeli olarak algılansa da yerini alacak model konusunda sınıfsal ve kültürel ayrışmalara rağmen arayışların devam ettiğini söylemek mümkün. 2011 yazında, başbakan yardımcısı Bülent Arınç, rahatsızlığını dile getirerek, Türk televizyon kanallarında yayınlanan evlilik programlarını sert bir şekilde eleştirmişti. Hatta RTÜK'ü, bu programların yapısını düzenlemek üzere müdahaleye çağırmış (trthaber.com, 2011). Bir hükümet yetkilisinin bu ahlâki panik hâli, medyanın toplumsal değişim üzerindeki etkisine karşı muhafazakâr toplumun düşüncesinin bir işaretidir. İzleyicinin röntgenci ve alaycı dürtülerini kışkırtmaya odaklı olan bu programlar ayrıca basın yayın organlarında da geniş tepkilere yol açmaktadır. Her ne kadar bu programlarda genel anlamda "oranları farklı olmakla birlikte toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının eşitsiz ve farklılaşma yönünde aktarıldığı" tespit edilmişse de (Yeşil ve Yıldırım, 2019) bu yoğun endişenin özel ve kamusal arasındaki çizginin ihlaline dair bir kaygıdan kaynaklandığı söylenebilir. Bir toplumun değerlerinin geçirdiği dönüşüme doğrudan tanıklık edildiği bu programlarda, aile içi ilişkilerin, aşkın, mülkiyetin, paranın ve toplumsal statünün sorgulandığını görürüz. Bir anlamda sessizlik perdesi ardına saklanan ortaya çıkar; söylenmemiş olanlar söylenir hale gelir.

Yine 2011 yılının Aralık ayında, dönemin popüler bir program sunucusu olan Saba Tümer'in, kadınların evlenmesi gerekliliğine dair toplumsal baskıya gösterdiği tepki de özellikle magazin basınında geniş yer bulmuştu: "Keşke Türkiye'de kadınlar için bedelli evlilik olsa. 'Evlilik ne zaman?' diye sorulmasından bıktım. Sanki bir kere evlensem, rahatlayacaklar" (akşam.com.tr, 2011). Nasıl ki zorunlu askerlik yerine bedelli askerlik yapılabiliyorsa, Tümer'in de bu "zorunluluktan" bir kaçış yolu olarak şaka yollu önerdiği çözüm, toplumsal cinsiyet açısından da çok

ilginç bir noktaya temas etmektedir. Askerliğini yapmamış erkeklerin "eksik" sayılması gibi, evlenmemiş bir kadın da eksik muamelesi görmektedir. Genç yaşta kendi programını yapabilecek kadar başarılı olan, gülme krizleri ve fütursuz konu başlıklarıyla tanınan bu genç kadına bile bu eksiklik duygusu yaşatılıyordu. Bu rahatsızlığını dile getiriş biçimi bize, sadece kadın ve erkek rollerinin dağılımı üzerine değil, ayrıca kadın ve erkekleri eşitsiz şekilde etkileyen bir geçiş dönemi hakkında da fikir vermektedir. Türkiye'deki birçok genç kadın için olduğu gibi Tümer için de evlenmek, kendi hayatını kurmak için olmazsa olmaz bir şart gibidir. Oysa erkekler baba ocağını yalnız yaşamak için terk etmekte görece özgür gibi görünmektedirler veya ev içindeki konumları, evlenmeyi daha geç düşünmelerine neden olmaktadır. Buna rağmen, 2002-2010 verilerine göre, yalnız yaşayan kadın sayısı (492.775'ten 781.705'e) da erkeklerinki gibi (172.974'ten 359.614'e) iki katına çıkmıştır (TÜİK, 2011). Genç kadınlar, ahlaki normlar ve toplumsal gerçeklikler arasında bir denge arar gibidirler. Bu tartışmada, boşanma ve evlilik, madalyonun iki yüzüdür. Türkiye'de 2018 yılında toplam hanehalklarının yüzde 8,9'unu tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hanehalkları oluşturdu. Bunun yüzde 1,9'u baba ve çocuklar, yüzde 7'si anne ve çocuklardan oluşuyor (TUIK, 2018).

Evlilikle ilgili tutumlarda değişim

Evlilik oranlarındaki hızlı düşüş, boşanmalardaki artış, doğurganlıktaki azalma, korunma yöntemlerinde yaşanan gelişmeler, bekâr yaşayanların sayısındaki artış gibi birçok demografik gösterge, değişimin habercisi olarak gözükmektedir. Ailevi alandaki bu değişimler ahlaki panik tepkilerine de yol açmaktadır. Kaufmann'a göre aşk duygusunu evlilik müessesesi dahilinde evcilleştirmek için, aile düşüncesi stratejik bir önem taşımaktadır: "Ahlâki ve siyasi yetkililer tehlikenin büyüklüğünün farkına varınca, örnek alınacak bir demeç dalgası toplumun üzerine çullanıyor. Konusu: aile." (Kaufmann, 1999: 74). Modern toplum, özgür ve eşit olduğu varsayılan bireylerden oluşur ama aile politikaları vasıtasıyla, aile baskın gelir. Bunun nüfus politikaları aracılığıyla ifade ettiği güce, Foucault ve başka yazarlar vurgu yapmışlardır (Aries, 1960; Donzelot, 1977; Foucault, 1976, 1984; Shorter, 1975). Ailenin kurumsal temeli olan evlilik Türkiye'de kilit rol oynamaya devam etmekte, ama diğer yandan evlilikle ilgili tutumlar değişmektedir.

Öncelikle, ortalama evlenme yaşı yükselmiştir: ulusal ölçekte, erkekler için ortalama yaş, 2012 yılı itibariyle, hâlâ 26,8 iken kadınlarda bu veri, son yıllarda yükselişe geçerek 23,7 olmuştur. İstanbul, erkekler için 27,6 yaş ve kadınlar için 24,8 yaş ile ortalamadan uzaklaşıyor (TÜİK, 2012). Duben ve Behar (Duben & Behar, 1991) daha Osmanlı İmparatorluğu döneminde bile İstanbul ile diğer bölgeler arasında bir fark olduğunu saptamışlardı.

Duben ve Behar (Duben & Behar, 1991), İstanbullu ailenin, düşünüldüğü gibi geniş ailenin aksine, aslında çekirdek aile tipinde olduğunu gösterirler. 1940'lı yıllardan itibaren, kadınlarla (21-22 yaş) erkeklerin (29-30) ortalama evlenme yaşları arasındaki fark nedeniyle, İstanbullu hanenin "Doğulu" tipten (yaş farkı fazla ama erken evlilik) ziyade "Akdenizli" tipe (yaş farkı fazla ama erkek evlenme yaşı ileri) yakın olduğu görülmektedir. Evlenme yaşı konusundaki farklar kimi durumlarda bölgesel nitelik kazanabilmektedir. Örneğin bazı araştırmacılar, 2015 yılında Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde erkeklerin evlenme yaşındaki düşüşü, başlık parası isteğindeki azalma sayesinde evliliklerin artışına bağlamışlardır (Başkaya, Ünal; 2017).

TÜİK'e göre, 2006'da 636.121 çift evlendiyse, bu sayı 2010'da sadece 582.715 olmuş, %8,4'lük bir düşüş yaşanmıştır. Buna paralel olarak, Türkiye'de son 10 yıldır evlilik sayısında düşüş görülürken boşanma sayısında artış görülmektedir. 2006'da sayıları 93.489 iken, 2010'da 118.568'e, %27 kadar yükselmiştir (TÜİK, 2011). 2019 yılında evlenen çift sayısı 541 bin 424, boşanan çift sayısı ise 155 bin 47 oldu. Evlenen çiftlerin sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre yüzde 2,3 azalırken, boşanan çiftlerin sayısı yüzde 8 artış gösterdi (TUIK, 2019). Brüt evlenme oranındaki (2007: 9,09 ve 2010: 7,98) düşüş ve brüt boşanma oranındaki (2007: 1,32 ve 2010: 1,64) artış (TÜİK, 2010) bir diğer endişe sebebini oluşturmaktadır. Evlenmedeki düşüşün tamamlayıcı göstergesi

yükselmekte olan boşanma oranı gibi durmaktadır. Evlenme oranındaki düşüş, Ekim 2011'de 24 milletvekili tarafından imzalanan bir araştırma komisyonu önerisini doğurmuştur.[1] Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanının kendisinin de bu yönde talepte bulunduğundan, ahlâki panik duygusunun ne denli yayıldığını anlayabiliriz. Bölgesel farklılıklar, evlilik modelindeki değişimlerde şehirleşmenin ağırlığını da açıkça gözler önüne sermektedir.

Bu farklar sadece Türkiye ölçeğinde değil, uluslararası göç bağlamında da gözlemlenmiştir. Örneğin Baykara-Krumme, Türkiye'den yurtdışına giden göçmenlerde akraba evliliği oranının Türkiye'ye oranla daha yüksek olmasının, bu evliliklerin bir geleneğin devamı olmaktan ziyade stratejik bir pragmatizmin ve aileler arasında karmaşık bazı pazarlıkların bir sonucu olarak düşünülmesi gerektiğini ortaya koymuştur (Baykara-Krumme, 2015).

Anne neslinden kız çocuk nesline toplumsal değişim

2000'li yılların anneleri, kızlarının imkânlarının ve beklentilerinin genişlediği bir dünyada büyüdüklerini gördüler. Bu anneler, 80'li yıllarda kadın hareketlerindeki gelişmelere şahit oldular: hizmet sektörünün gelişmesi kadınlara tarım dışında istihdam yaratıyordu; yeni yasal düzenlemeler ayrımcılıkla savaşıyordu. Türkiye, CEDAW'ı yani bu konu hakkında zorlayıcı tek metin olan "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi"ni imzalayan ülkelerden biri oldu. Kadın hareketleri, Medeni Kanunun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında taahhüt edilen cinsiyetler arasında eşitlik ilkesine aykırı kısımlarını ortaya koyarak, gerekli reformları gerçekleştiren büyük bir koalisyon oluşturmayı başardılar. Her ne kadar günümüzde kadına yönelik şiddette önemli bir artış gözlemlense de, birçok gözlemci bunun kadınların geleneksel rollere direndikçe, kendisi de parçalanma yolunda olan bir "gelenek" tarafından cezalandırılıyor olmalarına bağlamaktadır (Çetin, 2015); dahası, medya hassasiyetini arttırma çabaları ve kadın hareketleri sayesinde şiddetin görünürlüğü de artmaktadır. Ama elbette, bu imkânların her biri tüm kadınlara eşit şekilde sunulmamaktadır: bazı kadınlar hemcinslerine göre daha şanslı, bu değişen gerçeklikle yüzleşmek için daha hazırlıklıdır. Araştırmamızın örneklemini bu kadınların oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Hızlı bir şehirleşmeye, modernleşmeye, askeri darbelerin ve ekonomik krizlerin sert etkilerine sahne olan bir ülke olarak Türkiye, nesiller içi değişimler üzerine araştırma yürütmek için dinamik bir çerçeve sunmaktadır. Her ne kadar şehirleşme ve ekonomik ve toplumsal bir küreselleşmeye açık olma durumu, bireyci değerlerin doğmasına yol açmış olsa da, cinsel konularla ilişkilendirilen namus kavramı, birçok ailede hâkim bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların "iffetsiz" olduğu varsayılan cinsel tutumu, aileyi utandırmakta ve bir tür cezalandırma ve ıslah gerektirdiği düşünülmektedir. Eşitlik söylemine karşın, namus, kadınların taşıması gereken fizik ve ahlaki özellikleri betimleyen bir cinsel şeref türüdür. Kadınların, sadece kendilerinin değil ayrıca kızlarının da şerefini koruması beklenir (Koğacıoğlu, 2007). Anneler, tüm ailenin şerefinin korunmasında özel bir rol oynamaktadır. Aksi takdirde, iyi bir evlilik yapma olasılığının tükenmesinden namus cinayetine kadar, toplumsal statüye göre geniş bir ceza yelpazesi bulunmaktadır.

Başka bir deyişle, yasalar önünde kadınlara eşit haklar tanınsa da, kadınlar iş hayatında olduğu gibi aile içerisinde de ayrımcılığa maruz kalmaktadır ve kadına yönelik fiziki şiddette azalma görülmemektedir. Hâkimiyetinin hukuki temelleri tehdit altında olsa da, erkek egemen bir toplumsal anlayış sembolik ağırlığını devam ettirmektedir. Bu şartlar altında, çoğu birey aile fertlerinin dilek ve beklentilerine uygun davranmaktadır zira böyle bir tutum, içselleştirilmiş normlarla uyuşmakta ve bireylerin aileleriyle duygusal yakınlığını sarsmamaktadır. Türkiye'de ailelerin bireyler üzerindeki otoriter kontrolünün meşruiyeti güç kaybetmiş olsa bile, ebeveynlerin ve büyük kardeşlerin koruma, destekleme ve otorite rolleri hâlâ güçlü bir etkiye sahiptir. Bu ailelerde kadınlar merkezî bir rol

[1] 2009 yılında Millet Meclisi bünyesinde kurulmuş olup, bireysel başvurular İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu adına alınmaktadır.

oynamakta ve kocalarıyla çocukları ve iki baba ocağı arasındaki ilişkiyi yürütmekteler. Dahası, kızlarının davranışlarını ve karşı cinsle ilişkilerini yakından takip ederek ailenin şerefini de koruma görevine sahipler. Bu çerçevede, anne ile kızı arasındaki ilişki artık basit bir değer ve norm aktarımı olmaktan çıkıp, annenin merkezî bir toplumsal kontrol öğesi olduğu ve aktif stratejiler oluşturduğu bir ilişkiye dönüşmektedir.

Burada dikkatimizi çeken, evliliğe karşı tutum ve olası stratejilerdir, çünkü evlilik, bir genç kadının hayatını kurabilmesinin tek meşru yolu olmaya devam etmektedir.

Araştırma yöntemi

Bu makalede belirtilen sonuçlar, Mayıs 2011-Haziran 2012 tarihleri arasında, İstanbul'da yapılmış olan niteliksel bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Öncelikle, "kız çocuğu nesli" olarak yaşları 20 ile 25 arasında değişen, orta sınıftan gelen 12 genç kadınla, ardından "anne nesli" olarak, yine orta sınıf olarak niteleyebileceğimiz, 45 yaş üzeri 9 kadınla yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Araştırma sırasında tüm genç kadınlar bekârdı. Bir kısmı üniversite eğitime devam ediyordu, bir kısmı da üniversiteden mezun olmuş, çalışıyordu. Öğrenim durumu olarak üniversite eğitimi almış genç kadınların seçimi de bunun, bireylerin meslekî hayatlarının ve toplumsal esenliklerinin en büyük belirleyicilerinden biri olmasından kaynaklanmaktadır. İş sahibi olmayan annenin ekonomik bağımlılığı karşısında, görüşülen tüm genç kadınlar için öğrenim, bağımsızlığa giden yolu simgelemektedir. Öncelikle üniversite eğitimi evden ayrılma ve yalnız ya da arkadaşıyla yaşama ya başka bir değişle bağımsızlığın aracıdır. Ayrıca ekonomik bağımsızlık da söz konusudur, zira bu genç kadınlar için öğrenim, ileride müstakbel kocaları nezdinde bir özerkliğe sahip olmalarını sağlayacak bir meslek için zemin oluşturuyor. Genç kadınlardan (kız çocuğu nesli) dördünün müşteri ilişkileri kapsamında bir iş deneyimi bulunuyor. Anneler (anne nesli) ise, biri dışında, evlendikten sonra çalışmamışlar. Nitekim kendilerini "ev hanımı" olarak tanıttılar. OECD verilerine göre, Türkiye'de 15 ile 64 yaş arasındaki kadınların istihdama aktif katılımı % 24,3, bu sayı Avrupa Birliği'nde % 62'dir (OECD, 2001). Erkeğin çalışması ve para kazanmasına daha fazla önem veren geleneksel kültür, hane içerisinde iş bölümünü devam ettiriyor. Genel olarak anneler çalışmak yerine çocukları büyütme görevini üstlenmeyi tercih etmişlerdir. Görüşme yapılan annelerin çoğu liseye kadar okumuş. Yalnızca üçü üniversite öğrenimi görmüş, bunlardan biri de ikinci senesinde üniversiteyi terk etmiş.

Toplumsal yeniden üretim anlamında geleneksel olarak annelerin kızlarını eş seçimi konusunda hazırlamak ve yönlendirmek konusundaki ağırlıkları nedeniyle, araştırma kapsamında annelerin kızlarına tavsiyelerinin veya talimatlarının ne şekilde yorumlandığı üzerinde durmayı tercih ettik. Bir anlamda anne-kız ilişkilerinin nesiller arası yapısının toplumsal değişimler içinde nasıl algılandığını da görmeye çalıştık. Önce evlilikteki değişimlerin genel eksenlerini tanımlayıp, ardından bu çalışma için görüştüğümüz genç kadınların tanıklıklarını analiz etmeyi hedefledik. En "özgür" ve en "modern" olarak görülen ve seçim şansı daha fazla sayılan İstanbul kent merkezinde doğup büyümüş üniversite öğrenimini sürdüren veya tamamlamış genç kadınları ele almayı tercih ettik. Mesleki başarı umudu en büyük olan ve değişimden olumlu etkilenmeleri beklenen kesime dâhil olmaları, seçimimizin ana nedenlerindendir. Bu yeni çerçevede, cinsiyete dayalı norm ve değerler gibi, evliliğe bakış anlamında nesiller arası aktarımın nasıl gerçekleştiği sorusunun cevabını aradığımız söylenebilir.

Özellikle bireyci toplumlarda değer kazanmış olan çift halinde yaşam tarzlarının özelleşmesi ve serbestleşmesi konusunda daha önce yapılmış bulunan çalışmalar doğrultusunda (De Singly, 1993), bu dinamikleri incelemeye çalıştık. Bu çalışmanın sorunsalı, üniversite öğrencisi ya da yeni mezun genç kadınların ve annelerinin, eşlerinden beklentilerinin araştırılması yoluyla evlilik üzerine kurulu kişisel toplumsal yeniden-üretim stratejilerini ortaya koymak ve evlilik kararını kapsayan tutumlardaki değişiklikleri anlamaya çalışmaktır. Birbirine sıkıca bağlı iki tip toplumsal yeniden-üretimin yani "geleneksel" ve "modern" karşıtlığının ötesine gidebilmek için, toplumsal cinsiyet

değerlerinin anneler tarafından hangi durumlarda başarıyla aktarıldığını ve hangi durumlarda yeniden-üretimin imkânsız olduğunu anlamaya çalışacağız.

Özellikle anneden kıza evlilik hakkındaki değerlerin aktarımında bu değişimin etkilerini görmek istedik. Şüphesiz ki, tüm hayat boyunca nesiller arası etkileşimler, aktarımlar ve destek ilişkileri nedeniyle özellikle anne-kız ilişkisi en sıkı ilişkilerden biridir. Geleneksel kadın kimliklerinde anne rolünün merkezliliği ve ortak kadınlık duygusu, bu ilişkiyi şartların değişkenliğinden korumakla birlikte bir yandan da nesiller arası çatışmalardan kaynaklanan toplumsal değişimlerin etkilerine de maruz bırakmaktadır.

Araştırma bulguları

Görücü usulü evlilikler

Bir önceki nesle göre değişen durumlardan biri de gitgide azalan görücü usulü evliliklerdir.[2] Evlilik tipi (kendi seçimi, görücü usulü veya zorla), Türkiye'de en çok irdelenen değişkenlerden biri olmuştur (Atalay et al. 1992; Hortaçsu ve Oral, 1994; İmamoğlu ve Yasak, 1997). Görücü usulü (ya da zorla) evliliklerle bireyin kendi seçimi olan evlilikler (ya da aşk evliliği) arasındaki ikilik, genelde evlilikle ilgili düzen ve değişik aile yaşam tipleriyle bağdaştırılır ve modernliğe geçiş anlamında değerlendirilir. Girard'ın, 1960'lı yılların Fransa'sında eş seçimi üzerine çalışmaları, büyük demografik dönüşümlere rağmen, evliliğin nasıl da kolektif, sabit ve sürekli normlara uyduğunu gösteriyor. Böylelikle tek eşli evlilik, toplumsal mekanizmalar sayesinde devamlılığını koruyor ve eş seçimi sınırlanıyor. Bireyin bu seçenekler karşısındaki özgürlüğü bütün şartlar nedeniyle sınırlı kalıyor, özellikle de bulunduğu çevrenin gelişimi üzerindeki etkisi ve eğitimi nedeniyle. Aileler çocuklarının evliliği hakkında otoriter biçimde karar vermese de, onların toplumsal kişiliklerini şekillendirmeye ve onları seçimin eşiğine getirmeye devam ediyorlar. (Girard, 2012).

Dahası, özgür seçim ile görücü usulü arasındaki ikiliğin ima ettiği özel bir bireysellik deneyimi bugün sorgulanmaktadır. Bourdieu'nün (2002) evlilik stratejileri üzerine yaptığı çalışmalar, bizim analizimizde önemli rol oynayan bu ikiliği aşmak için önemli temeller sunmaktadır. Birbirleriyle derinden ilişkili olduklarından, toplumsal yeniden-üretimin iki tipi (yani geleneksel ve modern) arasındaki karşıtlığa çok önem atfedilmesi durumunda oluşabilecek risk açısından dikkatimizi çekiyor. Türkiye üzerine birçok araştırma bu görüşü desteklemektedir (Heart, 2007; Hortaçsu, 2007; Tekçe, 2004).

Tekçe (2004) de, gelenekselcilikle bağdaştırılan, aile ya da çevre denetiminin öne çıktığı "görücü usulü evlilik" ile modernizmle bağdaştırılan, bireysel otonomi ve inisiyatifin romantik bir aşkın üzerine kurulduğu varsayılan kişinin kendi arzusuyla evlenmesi arasında fark olduğunu savunmaktadır. Araştırmada görüşme yapılan genç kadınların hikâyeleri, birbirini eleyen bu kategorilerin, evlilik sürecinden edinilen tecrübeyi yansıtmadıklarını göstermektedir. Birçok bireysel inisiyatif aracıyla aile fertlerinin istekleri beraber yürümektedir. Her halükârda, ne seçim tamamen ortadan kalkmakta, ne de ailenin veya her iki ailenin denetimi son bulmaktadır. Hortaçsu (2007) da bu iki evlilik çeşidi arasındaki sınırların, geçmişe göre bugün daha silik olduğunu hatırlatıyor. Görücü usulü evliliklerde, evlenmeden önce bir tanışıklık olabiliyor ya da eşler birbirlerine aileler tarafından tanıştırılabiliyor, oysa aşk evliliklerinde işin içine yüksek ölçüde toplumsal prestij, toplumsal benzerlikler ve örneğin düğün masraflarına destek gibi, ailelerin ileri derecede müdahil olmasıyla beraber gelen bir güvenlik arayışı girmektedir.

[2] Eş seçimi konusunda, TÜİK'in aile yapısı üzerine yaptığı anketin sonuçları gösteriyor ki, 24.647 kişilik yetişkin grubu içerisinde, kadınların % 55,4'ü ve erkeklerin % 67.1'i, karar sürecinde hem kendisi hem de anne ve babanın kararını dikkate alıyor (kadınların % 27,4'ü ve erkeklerin % 35,2'si eş seçimini ailelerinin onayıyla yaptığını ifade ediyorlar; kadınların % 28'i ve % 31,9'u çocuklarının müstakbel eşlerini seçen ebeveynler de çocuklarının onayını aldıklarını ifade ediyorlar. Öte yandan, kadınların % 36'sı ve erkeklerin % 24,8'i, kendi onayları olmadan ayarlanmış evlilikler yapıyorlar (TÜİK, 2011).

"Kızımın âşık olduğu biriyle evlenmesini çok isterim. Şimdi görüştüğü bir arkadaşı var. Araştırdım, aile yapımıza ters biri değil. Babası henüz bilmiyor ama iş ciddiye binerse bir şey demez." (anne nesli, 52 yaşında, ev hanımı)

"Bizim zamanımızda çeyizimiz, evimiz hazırdı. Şartlar bu kadar zor da değildi. Şimdi gençler kendileri yapmak istiyor her şeyi. Zaman değişti. Düğünü yine biz aileler yaparız ama onların istediği yerde." (anne nesli, 49 yaşında, ev hanımı)

"Ben görücü usulüyle evlenmiştim. Ailem aracı olmuştu ama sonra âşık oldum. Neden kızım için de aynı şey olmasın. Tanımadığın birine âşık olup evleneceğine, tanıdığın, bildiğin biriyle evlenip âşık olabilirsin. Şimdi görücü usulü derken köyden birini de tanıştıracak değiliz. Eş, dost tavsiye ediyor, bizi tanıyorlar, uygun gördükleriyle tanışıp bir yerlerde baş başa yemek yiyor gençler. Şimdi her şey çok modern" (anne nesli, 55 yaşında, ev hanımı)

Görüşme yapılan "anne nesli"ni temsil eden üç farklı kadın, kendilerinin deneyimledikleri geleneksel evlilik modelinden örnekler veriyor, karşılaştırma yapıyorlar. Kız çocukları üzerinde bir baskı uygulamadan evlenecekleri kişiyi tanıma, hakkında bilgi sahibi olma isteği aslında kızlarını eş seçimi konusunda tamamen özgür bırakmadıklarının bir göstergesi.

Görücü usulü aşk

Aynı çizgide olan Hart (2007), görücü usulü evliliklerin bugün aşk evlilikleriyle geleneksel birleşmeler arasında bir geçiş çizgisi olduğunu belirtiyor, zira aileler çocuklarına nişandan sonra "aşık olma özgürlüğünü" tanıyor: aileler, aşkı da içine katmak için, görücü usulü evlilik kavramını genişletmeye hazır görünmektedirler. Sauner-Leroy'un kaçarak evlenme hakkındaki gözlemleri bu görüşü desteklemektedir:

"... 1990'lı yıllarda olanların aksine, özellikle aileler o evliliği reddettiklerinde ortaya çıkan kaçırma (kaçırarak veya kaçarak evlenme) durumunda bile, kutlama yapılmaktadır. Eskiden bu tip bir evlilik, ebeveynlerin otoritesini sorgulamak anlamına geliyordu ve aileler için her zaman bir tehdit oluşturmaktaydı. Bugün artık cezaya bile konu olmuyor: düğün yapılıyor ve bu kararı kabullenmek de, çiftin hayatını düzenlemek de ailelere düşüyor..." (Sauner-Leroy, 2008).

Araştırmamıza katılan anneler, yeni tanışmaları cesaretlendirir görünmekteydiler. 23 yaşındaki üniversite mezunu bir genç kadın, - kadınla erkek arasındaki ilişkinin gideceği tek meşru yolun evlilik olduğu ve kadının da bu hedefe kadar "saf" kalması gerektiği zamanlardan gelen bir önceki kuşağın kendisinin de içinde bulunduğu genç kuşağa, birkaç erkek tanımadan evlenmemesini tavsiye etmesine şaşırdığını belirtti. Aynı şekilde, evlenilecek kız imajına ters düşecek bir hareket söz konusu olduğunda bile, annelerin gerek babaların yanında gerek kızları nezdinde sessiz kalmaya hazır olduklarını gözlemledik. Yani anneler, bir anlamda kızlarının ataerkillikle pazarlıklarında kilit rol oynamaktaydı (Kandiyoti, 1988). Dikkatimizi çeken diğer bir husus, yeni tür "ayarlamaların" ortaya çıkışı oldu: örneğin eskiden çöpçatanlık görevi yaşça daha büyük kadınların göreviyken, kentli çevrelerde artık bu görevi kız arkadaşların birbirleri için üstlendiğini gözlemledik.

"Daha önce bir ilişkim oldu. Aynı üniversitedeydik. Ama zamanla güvensizlik başladı. Ekonomi özgürlüğü hem vardı hem yoktu. Babasının işinde çalışacağı için benimle yurt dışına gelemedi. Sonra ayrıldık. Şimdi nişanlıyım. Bir arkadaşım tanıştırdı, iyi ki de tanıştırmış. Çok iyi anlaşıyoruz. Her şeyi kendimiz alıyoruz yavaş yavaş. Bittiğinde evleneceğiz. (kız çocuk nesli, 24 yaşında, kurumsal iletişim sorumlusu)

Bununla beraber iki nesil arasında ciddi ayrılıkların mevcut olduğunu belirtmemiz gerekir. Genç kadınlar nezdinde bağlılık ve fedakârlık hız kaybediyor görünmektedir. Genç kadınlar, kendi kişisel açılımlarıyla ve meslekî başarılarıyla meşgul olduklarından, bağlılık ve fedakârlık, onların değerlerinin tersine işliyor gibidir. 23 yaşındaki bir görüşmeci bunu şu şekilde açıklamıştır:

"Eskiden kadınlar sabırlı ve evcimen bir karaktere sahiplerdi. İnsanlar flört imkânına sahip değillerdi dolayısıyla daha ciddi, daha tartışmasız ilişkiler kurmak mümkündü. Ama günümüzde kızlar erkeklerle güya eşit olduklarını düşünüyorlar ve itaat etmiyor, sinmiyorlar, ama bu işe yaramıyor." (kız çocuk nesli, 23 yaşında, müşteri temsilcisi)

"*Güya* eşit"; bu genç kadın, Türkiye'de kadının "kurtarıldığını ama özgürleşmediğini" savunan bir feminizmin şüpheci çizgisini takip etmektedir (Kandiyoti, 1987). Annesiyle çok iyi bir ilişkiye sahip olan ve hatta yeteri miktarda cinsel deneyim edinmeden evlenmek istemediğini söyleyebilen başka bir genç kadın ise *"bazen anneme takılıyorum, 'anne, benim gibi bir kızla kim evlenir ki?'"* (kız çocuk nesli, 24 yaşında, üniversite öğrencisi) diyor. Yani karşılaştırmalar bir önceki neslin davranışlarını daha değerli kılıyor. "*Güya*", bir kabul görmeyişin sırrını açıyor bize: tanınmamış bir özgürlük.

Anneler de kendilerini kandırmıyor:

"Günümüzde evliliklerin çıkar ilişkisi üzerine kurulduğunu düşünüyorum. Çoğu kadın kocalarına maddi beklentileri ölçüsünde tahammül ediyor." (anne nesli, 51 yaşında, ev hanımı)

Bir diğeri yeni nesil için olumlu ve olumsuz yönlerden bahsediyor:

"Vallahi bugün kadınlar ve kızlar eskisinden farklı olarak eğitimliler. Haliyle boyun eğmiyorlar. Ama şimdi de boşanmalar sıklaştı; fikir ayrılığı olduğu zaman, boşanma yoluna gidiliyor."(anne nesli, 52 yaşında, ev hanımı)

Bir genç kadın bu gelişmelerin duygusal etkileri konusunda şöyle söylüyor:

"Her şeye ve herkese erişmek o kadar kolay ki; uğruna umut edilen, dua edilen, dilek tutulan, ufak ufak keşfedilen bir ilişki artık günümüzde yok. Sahte bir özgüven var, bizi de gittikçe daha yalnız kılan şey bu."(kız çocuk nesli, 22 yaşında, üniversite öğrencisi)

Bu inkâr hâli, değişimin ve sonuçlarının bilincinde olunduğunu gösteriyor. "İlerleme"nin mutluluk getirip getirmeyeceği kesin değil. Kızlar annelerinin söylemlerini yenileyip, yeniden bir bağlama oturtup kullanıma sokuyorlar. Düzen değişirken, bu krizden asgari zararla kurtulmanın yollarını aradıkları söylenebilir. Çünkü bedeli kadınların ödeyeceğini düşünüyorlar. Çoğu anne için evlilik, katlanabilme becerisiyle tanımlanıyor: sadece kadınlar için değil, erkekler için de. Evliğin tanımı her iki nesil için de müşterek bir hayatın zorluklarına katlanmak olarak ortaya çıkıyor.

Aşkın evlilikteki yeri

Evliliğin gereği olarak birbirini sevme ya da birbirine saygı duyma görevinin geleneksel yapısı, yerini karşılıklı sevgi olduğu için evlenme rüyasına bırakmış gibi görünmektedir. Bu evrim tartışmasız biçimde bir ilerleme gibi görünse de, aşk evliliği modelini icat etmek ve oturtmak için kimi romantik özelliklerle bezenmiş Batılı bir miras söz konusudur. Aşk filmleri, romanları, romantik komediler, bu konudaki tahayyülün sınırlarını belirlemektedir. Kadınlara geleneksel olarak dayatılan kendilerini eşlerine ve çocuklarına adamaları buyruğunun yerine, benliğini oluşturmak ve duygusal yazgısını inşa etmek gelmiştir. Büyük aşk ve beyaz atlı prens beklentisiyle büyüyen kadınlardan varlıklarının anlamını bulmaları beklenmektedir. (Kaufmann, 1999)

Klasik modernleşme şemasında özgür seçimini açıklayan birey, topluluktan, aile otoritesinden sıyrılmıştır. Böylelikle aşk, evlilik ilişkilerinin temeli haline gelebilmiştir. Ancak aşk ilişkilerinin bir sınırının olduğunun yeni kuşak da farkında gibi görünmektedir. *"Hayatta aşkın önemi vardır. Ama evlilik aşk bittikten sonra da devam eder çünkü sorumluluklar vardır"* (anne nesli, 58 yaşında, ev hanımı) veya *"Ben aşka inanmıyorum, bu yüzden bunun evlilikte bir yeri olduğunu düşünmüyorum"* (anne nesli, 52 yaşında, ev hanımı) diyen, maddi boyuta vurgu yapan, *"En güçlü öğe maddiyattır. Paran yoksa anlayış, sevgi, saygı, hepsi yalan. Aşk karın doyurmaz."* (anne nesli, 49 yaşında ev hanımı) diyen sadece anneler değildir.

Bizzat genç kadınlar da aşka şüpheyle bakıyorlar. Görüştüğümüz genç kadınlardan biri bu şüpheyi, *"evlilikten önce aşka yer var ama daha sonrasında bu anlamını kaybediyor, belki klişe gelebilir ama aşk yerini anlayış ve sevgiye bırakıyor"* (kız çocuk nesli, 23 yaşında, üniversite öğrencisi) ve "şeklinde ifade ediyor. Giddens'in (1992) bu eğilim hakkındaki uyarısını hatırlatalım:

(...) "Kişisel ilişkiler bazında, tutkulu bir aşk karizma gibi düzen bozucu bir öğedir; (...). Bu nedenle, düzen ve toplumsal ödev kapsamında bakıldığında tehlikelidir. Tutkulu aşkın evlilik için gerekli ya da yeterli bir temel olarak görülmemesi şaşırtıcı değildir ve çoğu kültürde de asi olarak görülür". (Giddens: 1992, p.37-38).

Aşk, araştırmaya katılan kadınlar tarafından gerekli olmayan bir şart olarak tanımlanmıştır: aşk bittikten sonra ne olacağını bilmek ise önemlidir. Anneler, bazı temel normlara riayet edildiği müddetçe kızlarının evlilik tahayyüllerini kabullenmeye hazırlar. Çok özgür bırakılmış bir genç kız ise bize şöyle bir yol gösteriyor:

"Ailem müstakbel kocamın toplumsal kökenlerine çok önem veriyor. Hatta "Bula bula bunu mu buldun?" diyecek kadar kabalaşabilirler. Hatta benim için "zavallı kız" diye üzülebilirler. Ben böyle düşünmüyorum elbette. Yakışıklı birini isterler mesela, çünkü torunlarını düşünürler, beyaz tenli olmalarını isterler. Kızlarına baskı yapabilecek bir aile istemezler, o bölgenin insanlarının da daha gelenekçi olduğunu düşünüyorlar." (kız çocuk nesli, 23 yaşında, üniversite öğrencisi)

Kızını, bağımsızlığını tehdit eden bir "gelenekten" koruma düşüncesi gittikçe daha çok dillendirilen önemli bir konu. Mülâkatın bu kısmında, belirli bölgeler, gerici bir gelenekle bağdaştırılıyor. Kentli çevrelerde namus cinayetleri, bu "gerici" kırsal toplulukla atfediliyor. "Namus cinayeti" teriminin "töre cinayeti" terimiyle değiştirilmesi bazı araştırmacılar tarafından, bu cinayetlerin belirli bazı etnik veya dinî gruplara atfedilebilir olması ve "töre" kavramına olumsuz bir anlam yüklemesi nedeniyle eleştirilmiştir (Kamer, 2005). Kadınlara yönelik şiddet eylemlerindeki görünürlüğünün artması, ebeveynleri kızlarını korumada daha ihtiyatlı ve kaygılı yapmıştır. Ancak bu kaygı evlenilebilir olan ile evlenilemez olanın sınırlarına bağlıdır.

Evliliğin şartı olarak "Kültür"

Görüşmelerimiz sırasında evlilik anlamında mümkün ve imkânsız olanı birbirinden ayıran gizli sınırları dile getirmek için kültür kavramının oldukça sık kullanıldığını söylemek gerekir. Kültür kelimesi eğitimi, terbiyeyi, belli bir görgüyü anlatmak için sıkça dile getirilmiştir. Kimi durumlarda erkeğin üstünlüğü beklentisinin örtük bir ifadesi gibi de görünmektedir: "*kocam ya benim eşitim olacak ya da benden üstün olacak, asla benden aşağı olmaz!*" (kız çocuk nesli, 24 yaşında, üniversite öğrencisi). Aynı zamanda neredeyse endogamik evlenmeden gelen bir güvenliği, toplumsal homojenlik arayışını anlatmaktadır.

"Elbette kültürel anlamda uyuşmalılar. Kızımın şimdi çok köylü bir aileyle beraber olduğunu ve onların kurallarına riayet ettiğini düşünebiliyor musun? Bu yüzden maddi koşullar önemli olduğu kadar, kültür ve görgü seviyesi de önemlidir." (anne nesli, 51 yaşında, ev hanımı) diye soruyor bize annelerden biri.

Bu "çok köylü" bize Pierre Bourdieu'nün "*paysans empaysannés"* mefhumunu hatırlatır (2002). "Köylü" kelimesi günlük dilde gittikçe daha aşağılayıcı bir tanım için kullanılır olmuştur. Şehirli ile köylünün karşılaşması gitgide bir çatışma olarak dile getirilir: *"Eğer kültürel bir çatışma varsa, bu evlilik kesinlikle biter. Kültürel farklılık olmamalı ya da aileler kültürel anlamda çok benzer olmalılar."* (kız çocuk nesli, 22 yaşında, üniversite öğrencisi). Çünkü biliniyor ki, her ne kadar "kız çocuk nesline" ait genç kadınlar seçim yapmanın önemini öne sürseler de, evlilik hâlâ bir aile işidir. Bu muğlak ve kavranması zor bir değişkendir. Seçimin önemini vurgulamak, gelenekçi imajı önlemenin bir yoludur. Araştırmaya katılanlara evliliğin ne olduğunu sorduğumuzda, çoğunlukla ailenin anlamından bahseden her iki nesil arasında bu anlamda az fark gözlemlenmiştir. Ailenin anlamı anneler tarafından olduğu kadar kızlar tarafından da önemseniyor; ancak kızlar için

aile, eş seçiminden doğarken, anneler için yalnızca saygı duyulması gereken bir ödevdir söz konusu olan.

Aynı belirsizlik çocukların bakımı ve iş-aile dengesi konularında da göze çarpmaktadır. Genç kadınlar bu konuda kesin kararlı görünmektedirler: ya kariyerlerinde başarıyı garantilediklerinde çocuk yapacaklar ya da yardımcı tutacaklar, ama her halükârda çocuğun sorumluluğu annede olacak. Eş seçiminin, ileride çocuğuna baba seçimi olduğunu söyleyen kadınlardan biri, kariyer kaygısı yaşamadığını çünkü annesinin onunla çok güzel ilgilendiğini dile getirdi:

"Çocuklarla, evle kadın ilgilenecek (...). Başkalarının kucağına atmak için yapmayacağım çocuğu. Çocuklar kariyer hırsı nedeniyle yanlış büyütülüyor. Bu beni endişelendiriyor. Onunla ilgilenen biri olsa da evin sorumluluğu kadına ait. Adam çoraplarının nerede olduğunu sana soracak. Benim bugünkü özgüvenim annemle birlikte geçen çocukluğum sayesindedir" (kız çocuk nesli, 24 yaşında, üniversite öğrencisi)

Sonuç

Bu makalede, evliliğe aday olan genç kadınların ve onların annelerini temsil eden kuşaktan kadınların evlilikle ilgili farklı görüşlerini tanımladık. Gelenek ve modernlik arasındaki ikilik var olmakla birlikte, daha çok bir iç içe geçişten bahsedebiliriz. Biri diğerine üstün gelmeden, birbirini tamamlamakta ve bir sonuç için iç içe geçmektedir. Evlilik ve aktardığı değerler genç kadınlar için çok önemli ve hayatın şartı olarak görülüyor. Onlara göre evlilik bir zamanlar birlikte yeni bir yaşamın başlangıcı olarak düşünülse de, artık bir çiftin tarihinde daha yüksek bir adım olarak yer alıyor. Evlilik özgürlüğün, birey olmanın özelliklerini temsil ediyor.

Araştırmamızın bulgularına göre ilk evrede evliliğin kurumsal temelleri aşk uğruna silikleşiyor gibi dursa da, bu durum genç kadınların uzun soluklu bir birliğin gerekliliğini de dile getirmelerine engel teşkil etmiyor. Anneleri ise, kızları için beliren yeni normları, toplumsal yeniden-üretimi güvence altına almaya yönelik stratejiler geliştirmek için harekete geçirmektedirler. Her iki tarafın da evlilikten beklentisi daha iyi bir hayat sunmasıdır. Genç kadınların seçimleri, bireyselleşme sürecinden kaynaklandığı kadar, ebeveynlerin normatif dünyalarına da uyumlu bir tablo sergilemektedir. Değişen koşullar içinde statü kaybı yaşamadan tatminkâr bir özel hayat kurma kaygısı, anneler ve kızlarına deneyim ve beklentilerini karşılaştırmalı olarak düşündüren stratejik bir alan açmaktadır. Yeni nesil, evliliği anlamını sarsmadan, emrindeki araçları, teknolojik ilerlemeleri ve bireyin profesyonel kariyerini dikkate alarak kendi zamanına uyarlamaktadır.

Kaynakça

Aries P. (1960). *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*, Plon.

Atalay B. & al. (1992). *Investigation of Turkish family structure*, State Planning Organization.

Başkaya Z. ve Ünal A. (2017). Türkiye'de Evlenme ve Boşanma Oranlarının İller Düzeyinde Zamansal Değişimi (2001-2015), *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *10*(53), 338-358.

Baykara-Krumme H. (2015). Consanguineous Marriage in Turkish Families in Turkey and in Western Europe, *International Migration Review*, 50(3), 568–598. http://dx.doi.org/10.1111/imre. 12176

Bourdıeu P. (2002). *Le bal des célibataires*, Le Seuil.

Çetin, I. (2015). Defining Recent Femicide in Modern Turkey: Revolt Killing. *Journal of International Women's Studies*, *16*(2), 346-360.

Donzelot J. (1977). *La Police des Familles*, Minuit.

Duben A. & Behar C. (1991). *Istanbul households. Marriage, family and fertility, 1880-1940*, Cambridge University Press.

Foucault M. (1976). *Histoire de la sexualité, tome 1: La volonté de savoir*, Gallimard.

Foucault M., (1984). *Histoire de la sexualité, tome 2: L'usage des plaisirs,* Gallimard.

Gıddens A. (1992) *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Erotism in Modern Societies,* Polity.

Gırard A. (2012). *Le choix du conjoint: Une enquête psycho-sociologique en France*, Armand Colin, coll. «Bibliothèque des classiques»

Heart K. (2007). "Love by arrangement: the ambiguity of 'spousal choice' in a Turkish village", *Journal of the Royal Anthropological Institute* (N.S.) 13, 2: 345-362.

Hortaçsu N. (2007)."Family- versus couple-initiated marriages in Turkey: Similarities and differences over the family life cycle"**,** *Asian Journal of Social Psychology*, *10*(2):103–116.

Hortaçsu N. & Oral A. (1994). "Comparison of couple and family-initiated marriages in Turkey", *Journal of Social Psychology,* 134: 229–239.

Imamoğlu E.O. & Yasak Y. (1997), "Dimensions of marital relationships as perceived by Turkish husbands and wives", *Genetic, Social, and General Psychology Monographs, 123*(2), 211-232.

Kamer Report, (2005). *Project for the Development of Permanent Methods in the Struggle Against Killings Committed Under the Guise of 'Honor' in the Southeast and East Anatolia Regions*.

Kandıyotı D. (1987). "Emancipated but Unliberated? Reflections on the Turkish Case," *Feminist Studies,* 13, no. 2 (Summer 1987) s. 317-338.

Kandıyotı D. (1988). "Bargaining with Patriarchy", *Gender and Society*, Vol. 2, No. 3, Special Issue to Honor Jessie Bernard: 274-290.

Kaufmann J.-C. 1999, *La femme seule et le prince charmant*, Nathan.

Koğacıoğlu, D. (2007) Gelenek söylemleri ve iktidarın doğallaşması: namus cinayetleri örneği. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar. 5 Şubat, 2014, http://research.sabanciuniv.edu/5862/.*

OECD. (2011). Emploi et marché du travail: Tableaux-clés de l'OCDE, DOI: 10.1787/20752334

Sauner-Leroy M.-H. (2008) « La circoncision, le mariage et le corps: une blessure en partage (Turquie contemporaine) », *Journal des anthropologues*, 112-113 URL: http://jda.revues.org/687.

Shorter E. (1975). *The making of the modern family*, Basic Books.

Sıngly F. de, (1993). *Sociologie de famille contemporaine*, Nathan.

Tekçe B. (2004). "Paths of Marriage in Istanbul: Arranging Choices and Choice in arrangements," *Ethnography*, *5*(2): 173-201.

TUIK. (2007). *Evlilik ve boşanma istatistikleri*, tuik.gov.tr

TUIK. (2010*). Evlilik istatistikleri,* tuik.gov.tr

TUIK. (2011). *Evlilik ve boşanma istatistikleri*, tuik.gov.tr

TUIK. (2012). *Evlilik ve boşanma istatistikleri, ikinci periyod*, tuik.gov.tr

TUIK. (2018). *İstatistiklerle Aile 2018*, tuik.gov.tr

TUIK. (2019). *Evlilik ve boşanma istatistikleri*, tuik.gov.tr

Yeşil F. ve Yıldırım A.(2019). "Toplumsal Cinsiyet ve Medyadaki Söylemi: Evlilik Programları", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 12 (1): 232-254

Akşam.Com.Tr (2011) https://www.aksam.com.tr/yazarlar/tugce-tatari/benim-de-memem-var-4967y/haber-194350

Trthaber.Com (2011) https://www.trthaber.com/haber/turkiye/arinctan-izdivac-programlarina-elestiri-5238.html